

Петухова О.М., д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Сілакова Г.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки, обліку та фінансів
Інститут післядипломної освіти
Національного університету харчових технологій, Київ, Україна

Формування конкурентних переваг як фактор забезпечення рівня економічної безпеки підприємств

В ринкових умовах господарювання вільна конкуренція є найважливішим фактором підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств. Загострення конкуренції сприяє формуванню підприємствами стратегій розвитку, спрямованих на зміцнення позицій на ринку за рахунок більш активної маркетингової, інноваційної та збутової діяльності.

Економічна безпека є однією із найважливіших характеристик фінансово-економічної діяльності підприємств. Підприємство, яке забезпечило високий рівень економічної безпеки, має перевагу перед іншими підприємствами аналогічного профілю при залученні інвестицій, отримання кредитів, вибору постачальників і підбору кваліфікованих кадрів. Врешті-решт, таке підприємство не вступає в конфлікт з державою та суспільством, оскільки своєчасно сплачує податки до бюджету, здійснює виплату заробітну плату працівникам, дивіденди - акціонерам, а банкам гарантує повернення кредитів і сплату відсотків по ним. Чим вища безпека підприємства, тим воно є більш захищеним від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризикує опинитися на межі банкрутства.

На сьогодні значна увага теоретиками і практиками у галузі економіки приділяється саме формуванню конкурентних переваг підприємств, оскільки вони сприяють підвищенню рівня їх економічної безпеки і забезпечують стан захищеності шляхом досягнення більш стійкого положення на ринку та можливість отримання більш високих економічних результатів у довгостроковій перспективі.

Конкурентна перевага - це ті властивості марки товару або послуги, які створюють для підприємства особливе становище серед своїх конкурентів. Ці характеристики (атрибути) можуть бути різними і відноситися як до самого товару (базової послуги), так і до додаткових послуг, що супроводжують базову, а також до форм виробництва, збуту або продажу, що є специфічними для підприємства або товару.

В сучасній економічній літературі одним із підходів щодо визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» є трактування його з позиції наявності у підприємства конкурентних переваг. Так, прихильники даного підходу зазначають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [1].

Конкурентні переваги підприємства, залежно від різних факторів виражаються в двох категоріях [2, С. 46]:

- зовнішні конкурентні переваги - переваги підприємства перед конкурентами, що базуються на відмінних якостях товарів або послуг, важливих для споживача;
- внутрішні конкурентні переваги - переваги підприємства над конкурентами, які базуються на перевазі підприємства щодо витрат виробництва, управління підприємством або товару, що створюють ціни для продавця.

Фактори, що впливають на досягнення конкурентних переваг підприємств поділяють на наступні групи:

- ресурсні – володіння ресурсами особливої якості або кількості;
- операційні – характеризують ступінь або ефективність використання наявних ресурсів;
- програмно-стратегічні – наявність стратегії розвитку суб'єкта – носія конкурентних переваг та якість цієї стратегії.

Ресурсні та операційні конкурентні переваги є традиційними і пов'язані між собою тим, що наявність ресурсів є основою для ефективного їх використання, оскільки накопичені основні виробничі фонди і кваліфіковані кадри дають змогу підприємствам ефективно використовувати ці природні ресурси. Роль програмно-стратегічної конкурентної переваги визначається тим, що в умовах глобалізації економіки конкурентна боротьба фактично перетворюється у боротьбу стратегій на всіх рівнях. Відтак, стратегічний компонент стає провідною характеристикою конкурентоздатності, оскільки пов'язаний із формуванням і використанням такого потенціалу ринкового суб'єкта, ефективний розвиток і реалізація якого можуть бути здійснені тільки відповідно до стратегії, що розроблена заздалегідь [3, С. 97].

Формування конкурентних переваг - це комплекс заходів, спрямованих на реалізацію та вдосконалення як виробництва товарів і послуг, так і організаційних процесів підприємства в цілому.

Процес формування конкурентних переваг підприємства складається з:

- аналізу конкурентного статусу підприємства на ринку з виявленням наявних конкурентних переваг;
- планування заходів щодо досягнення бажаної конкурентної позиції підприємства на ринку;
- виявлення змін у конкурентному середовищі, коригування плану заходів щодо досягнення бажаної конкурентної позиції в зв'язку з виявленими змінами у середовищі;
- розробки плану фінансування запланованих заходів;
- координація дій підрозділів підприємства для досягнення конкурентних переваг;
- підготовки і адаптації персоналу до реалізації розроблених заходів;
- контролю за реалізацією плану заходів щодо формування конкурентних переваг.

Підприємство може зберегти свою конкурентну перевагу за рахунок двох видів здатностей - відмінних і відтворюваних - і їх унікальної комбінації, яку підприємство створює, щоб досягти синергії. Визначальне значення при цьому відводиться розробці стратегії забезпечення необхідного рівня економічної безпеки підприємства.

Досягнення підприємством унікальних, стійких конкурентних переваг дає йому можливість своєчасно і ефективно адаптуватися до умов мінливості ринкового середовища, протистояти кризовим явищам в економіці і розвиватися навіть при несприятливих умовах, а отже, забезпечувати необхідний рівень економічної безпеки.

Література

1. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку. *Економіст*. 2005. № 2. С. 52–56.
2. Ламбен Жан-Жак Стратегический маркетинг. Европейская перспектива. Пер. с французского. Спб.: Наука, 1996. 589 с.
3. Мовчан Т. А., Демчук Н. І. Конкурентоспроможність підприємств як індикатор рівня економічної безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Економічні науки. 2016. Вип. 18(1). С. 96-99.